

ارزیابی عملکرد ژنوتیپ‌های مختلف جو (*Hordeum vulgare* L.) تحت شرایط تنش شوری با استفاده از روش‌های تجزیه پایداری

حسین عسکری^۱، سید کمال کاظمی تبار^۲، حمید نجفی زرینی^۳ و محمدحسین صابری^۴

۱ و ۳- دانشجوی دکتری و استادیار، اصلاح نباتات، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری
۲- دانشیار، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، (نویسنده مسوول: sdklkr@gmail.com)
۴- دانشیار مرکز تحقیقات و منابع طبیعی خراسان جنوبی
تاریخ ارسال: ۹۷/۰۲/۳۰ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۷/۰۸
صفحه: ۳۶ تا ۴۲

چکیده

تنش شوری نقش مهمی در کاهش تولید محصولات زراعی دارد. استفاده از تنوع ارقام برای گزینش صفات مطلوب در شرایط تنش یکی از راه‌های مقابله با این مشکل است. این تحقیق به منظور بررسی تاثیر سطوح مختلف شوری بر میزان عملکرد ژنوتیپ‌های جو (*Hordeum vulgare* L.) به صورت آزمایش اسپلیت پلات در قالب طرح بلوک‌های کامل تصادفی در ۳ تکرار انجام گرفت. عامل شوری در ۵ سطح شامل ضرایب هدایت الکتریکی ۴/۵ (شاهد)، ۷/۵، ۱۰/۵، ۱۳/۵ و ۱۶/۵ دسی‌زیمنس بر متر به عنوان فاکتور اصلی و عامل ژنوتیپ، متشکل از ۹ رقم و لاین امید بخش به عنوان فاکتور فرعی مورد بررسی قرار گرفتند. تاثیر شوری به وسیله تغییرات عملکرد ارقام مورد ارزیابی و با استفاده از آماره‌های پایداری میزان تغییرات مورد بررسی قرار گرفت. که بر اساس آماره‌های پایداری شوکلا، ریک و مدل رگرسیونی ابرهات و راسل ژنوتیپ‌های STW82153، والفجر و MBS8715 و بر اساس واریانس محیطی رومر ژنوتیپ MBS8712 بیشترین پایداری را نشان دادند. در میان ژنوتیپ‌های مورد بررسی، بهترین عملکرد در تمامی سطوح شوری به ژنوتیپ‌های STW82153، MBS8715 و ESBYTM8910 والفجر تعلق داشت و بر اساس مدل رگرسیونی ورما ژنوتیپ MBS8712 با افزایش سطوح شوری کمترین تغییر و ژنوتیپ‌های MBS8715 و WB7910 بیشترین ظرفیت تولیدی را با بهتر شدن شرایط محیطی به خود اختصاص دادند. نتایج نشان داد شاخص‌های پایداری به کار گرفته شده معیارهای مناسبی برای گزینش همزمان عملکرد و پایداری در شرایط شور می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: تنش شوری، تجزیه پایداری، جو، عملکرد

مقدمه

قبیل عملکرد بیولوژیک، متوسط دانه در سنبله، عملکرد کاه و کلس و شاخص برداشت را می‌توان به عنوان معیارهایی جهت گزینش ارقام با عملکرد بالا در شرایط دیم و فاریاب توصیه کرد (۱۰). گزینش مواد گیاهی برای مقاومت اولین مرحله در فرایند اصلاح گیاهان می‌باشد و برای اینکه این غربالگری کارآمد باشد درک مکانیزم‌های درگیر در پاسخ‌گویی به تنش الزامی است (۲) و در آخرین مرحله از برنامه‌های اصلاحی نیز، ارقام مورد نظر باید در دامنه گسترده‌ای از شرایط مشابه با محیطی که در مدت زمان به کار گیری این ارقام با آن مواجه خواهند شد، ارزیابی شوند. دلیل اصلی اختلاف در میان ژنوتیپ‌ها در رابطه با پایداری تولید اثر متقابل ژنوتیپ با محیط می‌باشد. یک ژنوتیپ مطلوب دارای عملکرد ایده‌ال، پایداری بالا، حساسیت کمتر به تغییر شرایط و دارا بودن پتانسیل بالا در شرایط مطلوب می‌باشد (۶). فلورس و همکاران (۷) کل روش‌های پایداری را در سه رهیافت کلی قرار دادند، رهیافت اول روش‌های تک‌متغیره پارامتری، رهیافت دوم روش‌های تک‌متغیره ناپارامتری و در نهایت رهیافت سوم روش‌های چندمتغیره را شامل می‌شود. تجزیه پایداری مهمترین روشی است که برای پی‌بردن به ماهیت اثر متقابل ژنوتیپ و محیط کاربرد دارد و با توجه به آن می‌توان ارقام پایدار و سازگار را شناسایی و مورد استفاده قرار داد (۱۲). صباغ‌نیا و همکاران (۱۸) در ارزیابی ژنوتیپ‌های جو شاخص‌های پایداری واریانس محیطی رومر، ضریب تغییرات فرانسیس و کانبرگ و شاخص مطلوبیت هرناندز را معیارهای

جو به عنوان یک گیاه زراعی سازگار با شرایط دیم و متحمل به عوامل نامساعد محیطی و دارا بودن خصوصیتی همچون چرای سبز در مرحله پنجه‌زنی، استحصال دانه و استفاده از آن در صنایع غذایی در نظام‌های زراعی مناطق نامساعد جایگاه ویژه‌ای دارد (۱۷). شوری آب‌های آبیاری و خاک‌های کشاورزی به عنوان یکی از مهمترین فاکتورهای محدودکننده رشد محصولات زراعی و حاصلخیزی است و واکنش گیاهان مختلف به شوری در مراحل مختلف رشدی متفاوت می‌باشد (۱۶). تحمل تنش در یک ژنوتیپ گیاهی به برخی از ویژگی‌های فیزیولوژیک و مورفولوژیک آن بستگی دارد و علی‌رغم تداوم تلاش و بررسی محققین در خصوص یافتن معیاری موثر در شناسایی و گزینش ژنوتیپ‌های متحمل به تنش، احتمال اینکه ژن‌های درگیر در تحمل در یک گیاه متمرکز و توسط روش‌های فیزیولوژیک شناخته شود بسیار کم است. در نتیجه پایداری عملکرد و اجزای آن تحت شرایط تنش همچنان از جمله شاخص‌های اصلی انتخاب برای یافتن ژنوتیپ‌های متحمل به تنش در بسیاری از برنامه‌های اصلاحی به شمار می‌رود (۵). اثرات منفی شوری در عملکرد دانه جو از طریق کاهش تعداد پنجه بارور، تعداد سنبله، تعداد دانه در سنبله، و وزن دانه گزارش گردیده است، همچنین شوری طول دوره پرشدن دانه، ارتفاع و تعداد برگ به‌ویژه در ارقام حساس را کاهش می‌دهد (۵). محققین با بررسی ۲۷ ژنوتیپ جو در شرایط دیم و فاریاب نشان دادند خصوصیتی از

$$S^2_{xi} = \frac{\sum (x_{ij} - \bar{x}_i)^2}{(E-1)}$$

$$w^2_i = \sum_{i=1}^n (x_{ij} - \bar{x}_i - \bar{x}_j + \bar{x}_{..})^2$$

$$b_i = 1 + \frac{\sum_i (x_{ij} - \bar{x}_i - \bar{x}_j + \bar{x}_{..})(\bar{x}_j + \bar{x}_{..})}{\sum_j (\bar{x}_j + \bar{x}_{..})^2}$$

$$S^2_{di} = \frac{1}{E-2} \left[\sum_i (x_{ij} - \bar{x}_i - \bar{x}_j + \bar{x}_{..}) - (b_i - 1)^2 \sum_j (\bar{x}_j + \bar{x}_{..})^2 \right]$$

$$\sigma^2_i = \frac{G}{(E-1)(G-2)} w_i - \frac{MsGE}{G-2}$$

که X_{ij} عملکرد ژنوتیپ i ام در محیط j ام، \bar{x}_j میانگین محیط و \bar{x}_i میانگین ژنوتیپ، $\bar{x}_{..}$ میانگین کل، E تعداد محیط، G تعداد ژنوتیپ در آزمایش و $MsGE$ میانگین مربعات اثر متقابل ژنوتیپ با محیط می‌باشد.

از نقاط ضعف استفاده از مدل‌های رگرسیونی خطی ساده، وجود الگوی غیرخطی پتانسیل تولید ژنوتیپ‌ها در پاسخ به تغییرات محیطی است. اولین مدل برای حل این مشکل توسط ورما و همکاران در سال ۱۹۷۸ ارائه گردید (۶). در این مدل محیط‌ها به دو گروه مطلوب و غیرمطلوب تقسیم و یک مدل رگرسیونی خطی برای هر قسمت محاسبه گردید. تفکیک محیط‌ها بر اساس شاخص محیطی که تفاضل میانگین عملکرد هر محیط از میانگین کل می‌باشد، انجام گرفت. محیط‌های دارای مقادیر شاخص محیطی صفر و منفی به‌عنوان محیط نامطلوب و محیط‌های دارای شاخص محیطی مثبت، محیط مطلوب در نظر گرفته شد. در این آزمایش باتوجه به مقادیر شاخص محیطی سطح شوری ۱۰/۵ دسی‌زیمنس بر متر به‌عنوان مرز بین دو محیط در نظر گرفته شد. محاسبات آماری و رسم گراف‌ها به‌وسیله نرم‌افزار R استفاده از پکیج agricolae صورت گرفت.

نتایج و بحث

سطوح مختلف شوری اثر معنی‌داری بر عملکرد ژنوتیپ‌ها در شرایط مزرعه داشتند (جدول ۱). اثر ژنوتیپ، سطوح مختلف شوری و برهمکنش هر دو عامل معنی‌دار گردید، که بیانگر تنوع ژنتیکی و امکان‌پذیری برای تحمل به شوری است. در بین ژنوتیپ‌های مورد بررسی ژنوتیپ‌های F ، A ، H و C بیشترین عملکرد را در سطح شاهد داشتند و با افزایش سطوح شوری کاهش عملکرد در تمامی ژنوتیپ‌ها به‌صورت معنی‌داری مشاهده گردید که در بالاترین سطح شوری بیشترین عملکرد به ژنوتیپ‌های B و H تعلق گرفت (جدول ۲). رشد گیاهان در شرایط تنش شوری ممکن است از راه اسمزی و بر اثر پایین‌رفتن پتانسیل آب در محیط رشد ریشه و یا به‌دلیل تأثیرات ویژه یون‌ها در فرایندهای متابولیسمی کاهش یابد که سطح برگ و در نتیجه میزان فتوسنتز در کل گیاه کاهش خواهد یافت (۹).

مناسبی جهت‌گزینش همزمان برای عملکرد و پایداری معرفی کردند. مرادی و همکاران (۱۴) نیز در بررسی ژنوتیپ‌های جو ایلت در اقلیم سرد از معیارهای پایداری واریانس پایداری، ضریب تغییرات، واریانس پایداری شوکلا و واریانس اثر متقابل پلستد و پترسون بهره گرفتند. بر این اساس تحقیق حاضر به‌منظور ارزیابی و گزینش ژنوتیپ‌های متحمل به شوری نه رقم و لاین جو و ارزیابی میزان تغییرات عملکرد آنها با استفاده از آماره‌های پایداری انجام شد.

مواد و روش‌ها

این آزمایش در سال زراعی ۹۴-۹۳ در یک قطعه زراعی با بافت لومی شنی از مزرعه مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی خراسان جنوبی با طول جغرافیایی $36^{\circ}39'34''$ و عرض جغرافیایی $36^{\circ}39'34''$ انجام گرفت. شرایط آب و هوایی منطقه بر اساس طبقه‌بندی دومارتن معتدل و خشک و با میانگین بارندگی ۱۰ ساله ۱۴۷ میلی‌متر می‌باشد. پایداری عملکرد ژنوتیپ‌های مورد بررسی به‌صورت اسپلیت‌پلات در قالب طرح پایه بلوک‌های کامل تصادفی در ۳ تکرار ارزیابی شد. شوری‌های مختلف در پنج سطح شامل مقادیر $4/5$ (S1)، $7/5$ (S2)، $10/5$ (S3)، $13/5$ (S4) و $16/5$ (S5) دسی‌زیمنس بر متر در کرت‌های اصلی و ژنوتیپ‌های جو در ۹ سطح شامل ارقام و لاین‌های (A) STW82153، (B) MBS8712، (C) ESBYTM8910، (D) شوری ۴، (E) شوری ۵، (F) WB7910، (G) والفجر، (H) MBS8715 و (I) در کرت‌های فرعی قرار گرفتند. از آنجا که آستانه خسارت تنش شوری در گیاه جو مقادیر هدایت الکتریکی بالاتر از ۵ اعلام شده است (۳)، سطح شوری $4/5$ به‌عنوان شاهد منظور گردید. هر واحد آزمایشی شامل ۵ خط کاشت به فاصله ۱۵ سانتی‌متر و به‌طول $2/5$ متر بود و تراکم بر اساس ۴۵۰ بذر در متر مربع محاسبه و با توجه به وزن هزار دانه توزین گردید. کلیه عملیات زراعی آزمایش مطابق با عرف منطقه و مبارزه با عوامل خسارت‌زای زیستی همچون شته بر اساس ضرورت انجام شد. به‌منظور یکنواختی زمین قبل از کاشت آب‌شویی سنگین انجام و همچنین برای سبزشدن یکنواخت ردیف‌های کاشت در تمامی کرت‌ها در نوبت اول آبیاری با سطح شاهد صورت گرفت. ایجاد تنش به تدریج و اعمال کامل سطوح شوری از آب سوم آغاز گردید. شوری‌های مختلف در حوضچه احداث‌شده در کنار مزرعه آزمایشی تهیه و به‌وسیله پمپ به داخل کرت‌های آزمایش هدایت شد. در نهایت پس از رسیدگی کامل، عملکرد ژنوتیپ‌ها در هر کرت به‌طور تصادفی با رعایت اثر حاشیه اندازه‌گیری و بر مبنای طرح آماری به‌کار رفته، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تجزیه پایداری ژنوتیپ‌ها با استفاده از واریانس محیطی رومر (S^2_{xi})، واریانس پایداری شوکلا (σ^2_i)، ضریب رگرسیون (b_i) و میانگین مربعات انحراف از خط رگرسیون ابرهات و راسل (S^2_{di})، اکی والانس ریک (W^2_i) و مدل رگرسیونی ورما (Verma) مطابق با فرمول‌های ذیل مورد بررسی قرار گرفتند (۶).

جدول ۱- تجزیه واریانس عملکرد ژنوتیپ‌های جو در سطوح مختلف شوری

Table 1. Variance analysis of yield of barley genotypes in different levels of salinity

منبع تغییرات	درجه آزادی	میانگین مربعات
پلات اصلی	۲	۰/۰۰۴۳ ^{ns}
بلوک	۴	۵۱/۵ ^{**}
شوری	۸	۰/۰۰۳۸
خطای اصلی		
پلات فرعی	۸	۱/۸۸ ^{**}
ژنوتیپ	۳۲	۰/۱۳۱ ^{**}
ژنوتیپ × شوری	۸۰	۰/۰۰۵۴
خطای فرعی		

ns و * و **: به ترتیب غیرمعنی‌دار، معنی‌دار در سطوح احتمال ۵ درصد و ۱ درصد

بارور ذکر کردند. مطابق با نتایج پژوهش‌گران کاهش وزن دانه در شرایط تنش به دلیل کاهش طول دوره پر شدن و تسریع رسیدگی است (۱۵). کافی و استوارت (۸) نیز کاهش وزن دانه را در اثر تیمارهای مختلف شوری بر عملکرد گندم گزارش کردند.

عدم تعادل یونی و وضعیت مواد غذایی در گیاه تحت شرایط تنش شوری، رشد رویشی و زایشی را تحت تاثیر قرار داده که بموجب آن وزن خشک گیاه و عملکرد کاهش می‌یابد (۹).

کاترجی و همکاران (۱۱) یکی از مهم‌ترین علت‌های کاهش عملکرد در شرایط تنش شوری را کاهش تعداد پنجه

جدول ۲- مقایسه میانگین عملکرد ژنوتیپ‌ها در شرایط تنش شوری با استفاده از روش دانکن در سطح احتمال ۱ درصد

Table 2. Statistical comparison of means for yield (ton/ha) by Duncan's multiple range test ($\alpha=0.01$)

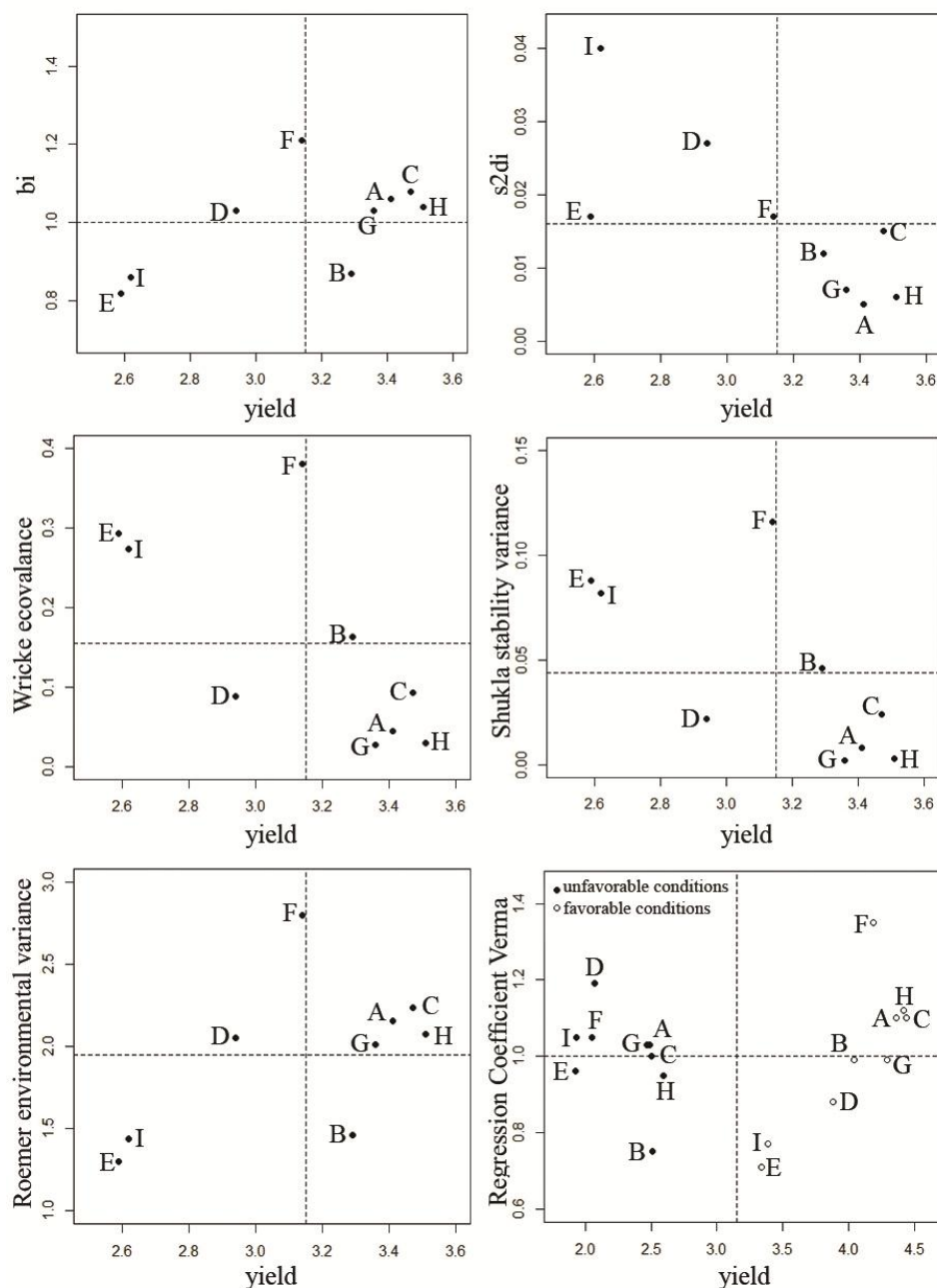
میانگین ژنوتیپ‌ها	S ₅	S ₄	S ₃	S ₂	S ₁	شوری ژنوتیپ
۳/۴۱۳ ^{bc}	۱/۷۱۵ ^s	۲/۲۸۱ ^{no}	۳/۴۸۷ ⁱ	۴/۲۲۶ ^{lg}	۵/۳۵۸ ^a	A
۳/۲۸۵ ^d	۱/۹۳۷ ^{pq}	۲/۳۶۱ ^{no}	۳/۲۲۹ ^j	۳/۹۸۰ ^h	۴/۹۱۸ ^c	B
۳/۴۷۳ ^{ab}	۱/۷۲۹ ^{rs}	۲/۳۲۰ ^{no}	۳/۴۶۳ ⁱ	۴/۵۱۰ ^{de}	۵/۳۴۰ ^a	C
۲/۹۳۹ ^f	۱/۰۴۳ ^{tu}	۲/۰۲۴ ^p	۳/۱۴۷ ^{jk}	۳/۸۳۳ ^h	۴/۶۵۰ ^d	D
۲/۵۹۴ ^g	۱/۰۸۸ ^{tu}	۱/۸۶۷ ^{pqrs}	۲/۷۹۰ ^m	۳/۲۳۱ ^j	۳/۹۹۳ ^h	E
۳/۱۳۶ ^e	۱/۲۰۷ ^s	۱/۹۱۱ ^{pq}	۳/۰۴۰ ^{kl}	۴/۱۷۷ ^g	۵/۳۴۳ ^a	F
۳/۳۵۶ ^{cd}	۱/۷۱۴ ^t	۲/۲۰۶ ^o	۳/۴۸۷ ⁱ	۴/۲۰۰ ^g	۵/۱۷۳ ^b	G
۳/۵۰۷ ^a	۱/۸۴۲ ^{qrs}	۲/۴۲۱ ⁿ	۳/۴۹۷ ⁱ	۴/۳۷۰ ^{ef}	۵/۴۰۳ ^a	H
۲/۶۱۵ ^g	۱/۰۲۸ ^u	۱/۸۸۹ ^{pqr}	۲/۸۸۳ ^{lm}	۳/۱۱۸ ^{jk}	۴/۱۵۷ ^g	I
	۱/۴۷۸ ^e	۲/۱۴۳ ^d	۳/۲۲۵ ^c	۳/۹۶۱ ^b	۴/۹۲۶ ^a	شوری

میانگین‌های دارای حروف مشابه از لحاظ آماری فاقد اختلاف معنی‌دار می‌باشند.

مطلوب می‌باشد در حالی که ضریب رگرسیونی کمتر از یک نشان از تحمل بیشتر ژنوتیپ مورد ارزیابی به تغییرات محیطی دارد. بر این اساس ژنوتیپ‌های A، G و H دارای سازگاری عمومی بالاتر بوده و ژنوتیپ F در بین ژنوتیپ‌های با عملکرد بالا در شرایط نرمال بیشترین کاهش عملکرد رو با افزایش غلظت نمک از خود نشان داده است. و ژنوتیپ B با ضریب رگرسیون کمتر از یک و متوسط عملکرد بالاتر از میانگین را می‌توان جهت کشت در شرایط تنش پیشنهاد داد. بر اساس پارامترهای پایداری ریک و شوکلا، ژنوتیپ‌هایی با کمترین مقدار این پارامترها به عنوان ژنوتیپ پایدار معرفی می‌شوند که ژنوتیپ‌های A، G و H کمترین مقدار را به خود اختصاص داده بودند. بر اساس واریانس محیطی رومر ژنوتیپ B دارای کمترین واریانس همراه با متوسط عملکرد بالاتر از میانگین کل بوده و به عنوان ژنوتیپی با کمترین تغییرات معرفی می‌گردد.

نتایج تجزیه واریانس نشان داد که اثر متقابل ژنوتیپ و شوری در سطح احتمال ۱ درصد معنی‌دار می‌باشد (جدول ۱). معنی‌دار بودن اثر متقابل ژنوتیپ و شوری نشان‌دهنده این است که پاسخ ژنوتیپ‌ها در سطوح مختلف تنش شوری متفاوت از یکدیگر است. نتایج حاصل از تحلیل پایداری عملکرد ژنوتیپ‌های مورد بررسی در پاسخ به سطوح مختلف شوری در شکل ۱ و جدول ۳ نشان داده شده است.

بر اساس مدل ابرهات و راسل ضریب رگرسیون برابر با ۱ همراه با میانگین مربعات انحراف از خط رگرسیون صفر نشان‌دهنده پایداری متوسط می‌باشد. زمانی که این شرایط با متوسط عملکرد بالا همراه باشد، ژنوتیپ سازگاری عمومی داشته و اگر متوسط عملکرد ژنوتیپ در محیط‌های مختلف پایین باشد، سازگاری آن به تغییرات محیطی ضعیف است. ضرایب رگرسیونی بالاتر از یک نشانگر حساسیت زیاد ژنوتیپ به تغییرات محیطی و سازگاری بیشتر آن به محیط‌های

شکل ۱- توزیع ژنوتیپ‌ها بر اساس پارامترهای پایداری و عملکرد
Figure 1. Distribution of genotypes based on stability parameters and yield

می‌نماید (انعطاف پذیری عمومی). برطبق نظر برداشو (۴) انعطاف‌پذیری فنوتیپی در مقایسه با پایداری عملکرد بسیار مطلوب‌تر است. بنابراین انعطاف‌پذیری کم (یا پایداری بالا) همواره یک ویژگی مطلوب نیست، زیرا عموماً ژنوتیپ‌های متحمل حتی تحت شرایط رشدی ایده‌آل عملکرد متوسطی دارند. هدف از اصلاح ژنوتیپ در مقابله با تنش، به‌دست‌آوردن ارقامی با تولید رضایت‌بخش در شرایط تنش و باروری بالا در شرایط رشدی مطلوب است. لین و همکاران (۱۳) روش‌های

در مورد تحمل به تنش‌های محیطی، گیاهان از مکانیسم‌های فیزیولوژیکی و گاهی آناتومیکی برای اجتناب از اثرات تنش استفاده می‌نمایند در نتیجه سه پاسخ در مواجهه با تنش شناسایی گردیده است، گاهی ژنوتیپ تنها به یک محیط خاص سازگار بوده و عملکرد بالایی در آن دارد (سازگاری خصوصی) و یا اینکه در اکثر محیط‌ها شایستگی متوسطی از خود نشان می‌دهد (سازگاری عمومی) و در روش سوم گیاه در مقابله با شرایط محیطی، ژنوتیپ‌های جایگزین یا ثانویه تولید

میانگین مربعات باقی مانده از مدل رگرسیونی روی شاخص محیطی آن کوچک باشد.

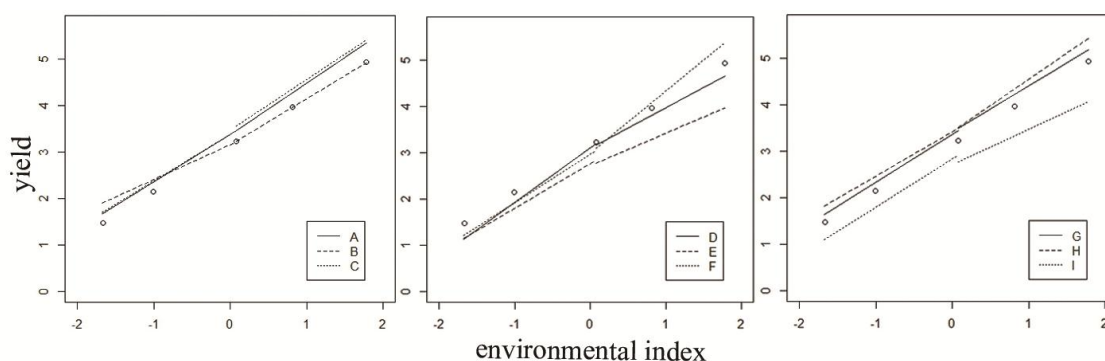
عملکرد، پایداری و حساسیت ژنوتیپ‌های مورد بررسی با تغییر شدت تنش در شکل ۲ نشان داده شده است.

پارامتری پایداری را به تیپ‌های مختلف تقسیم‌بندی کردند که عبارتند از تیپ ۱: ژنوتیپی پایدار است که واریانس بین محیطی آن کوچک باشد. تیپ ۲: ژنوتیپی پایدار است که پاسخ به محیط‌ها موازی با میانگین پاسخ‌های کل ژنوتیپ‌ها به محیط‌ها باشد و تیپ ۳: ژنوتیپی پایدار است که

جدول ۳- پارامترهای پایداری ژنوتیپ‌های جو بر اساس تغییرات عملکرد در شدت‌های متفاوت تنش شوری

Table 3. Stability parameters of barley genotypes based on yield changes in different intensity of salinity stress

ژنوتیپ	b_i	S^2_{di}	w^2_i	σ^2_i	S^2_{xi}	ضریب رگرسیونی ورما	
						محیط مطلوب	محیط غیرمطلوب
A	۱/۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۴۴	۰/۰۰۸	۲/۱۵	۱/۱	۱/۰۳
B	۰/۸۷	۰/۰۱۲	۰/۱۶۳	۰/۰۴۶	۱/۴۵	۰/۹۹	۰/۷۵
C	۱/۰۸	۰/۰۱۵	۰/۰۹۳	۰/۰۲۴	۲/۲۳	۱/۱	۱
D	۱/۰۳	۰/۰۲۷	۰/۰۸۸	۰/۰۲۲	۲/۰۵	۰/۸۸	۱/۱۹
E	۰/۸۲	۰/۰۱۷	۰/۲۹۳	۰/۰۸۸	۱/۲۹	۰/۷۱	۰/۹۶
F	۱/۲۱	۰/۰۱۷	۰/۳۸۱	۰/۱۱۶	۲/۷۹	۱/۳۵	۱/۰۵
G	۱/۰۳	۰/۰۰۷	۰/۰۳۷	۰/۰۰۲	۲/۰۱	۰/۹۹	۱/۰۳
H	۱/۰۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	۲/۰۷	۱/۱۲	۰/۹۵
I	۰/۸۶	۰/۰۰۴	۰/۲۷۴	۰/۰۸۲	۱/۴۳	۰/۷۷	۱/۰۵

شکل ۲- عملکرد ژنوتیپ‌های جو در سطوح مختلف شوری بر اساس مدل رگرسیونی ورما

Figure. 2. Performance of barley genotypes across salinity levels based on Verma regression model

سطوح شوری داشتند. در مجموع خطوط رگرسیونی ژنوتیپ‌های مطلوب باید در دو محیط مطلوب و نامطلوب شکل مقعر داشته و یا به عبارتی ضریب رگرسیونی آنها در محیط مطلوب بیشتر از محیط نامطلوب باشد. بر این اساس ژنوتیپ H به عنوان ژنوتیپ برتر انتخاب می‌گردد.

ژنوتیپ‌های E و I عملکرد پایین‌تری نسبت به میانگین عملکرد تمامی ژنوتیپ‌ها در سطوح مختلف شوری دارند و در نتیجه مورد پذیرش واقع نمی‌شوند. ژنوتیپ‌های C، F و H بیشترین ظرفیت تولیدی را با بهبود شرایط محیطی از خود نشان دادند و ژنوتیپ‌های B و H نیز نسبت به سایر ژنوتیپ‌های مطلوب، کاهش عملکردی کمتری با افزایش

منابع

1. Adams, M.W. 1976. Basic of yield component compensation in crop with special reference to the field bean. *Crop Science*, 7: 505-510.
2. Adjel, F. and Z. Kadi. 2013. Salt stress Effects on seed germination and seedling growth of barley genotypes. *Journal of Agriculture and sustainability*, 3(2): 223-237.
3. Alizadeh, A. 1998. Quality of irrigation water. 5th edition. Astan Ghods Razavi, IRAN, 96 pp. (In Persian).
4. Bradshaw, A.D. 2006. Unraveling phenotypic plasticity- why should we bother? *N. Phytol*, 170:644-648.
5. Dadashi, M.R., I. Majidi Hervan, A. Soltani and A.A. Noorinia. 2006. Evaluation of different genotypes of barley to salinity stress. *Journal of Agricultural Sciences*, 1: 181-191 (In Persian).
6. Ferreira, D. and C. Demetrio. 2006. Statistical models in agriculture: biometrical methods for evaluating phenotypic stability in plant breeding. *CERNE*, 12: 373-388.
7. Flores, F., M.T. Moreno and J.I. Cubero. 1998. A comparison of univariate and multivariate methods to analyze G*E interaction. *Field Crop Research*, 56: 271-286.
8. Kafi, M. and D.A. Stewart. 1998. Effect of salinity on growth and yield nine types of wheat. *Agronomy Food Science*, 12(1): 77-85.
9. Kamrava, S., N. Babaeian Jelodar and N. Bagheri. 2016. Evaluation of Some Soybean Genotypes (*Glycine max*) under Salt Stress. *Journal of Crop Breeding*, 8(18): 57-63 (In Persian).
10. Karimi, E., M.R. Ghannadha, M.R. Naghavi and M. Mardi. 2005. An evaluation of drought resistance in barley. *Iranian Journal of Agricultural Sciences*, 36: 547-560 (In Persian).
11. Katerji, N., J.W. van Hoorn, A. Hamdy and M. Mastrorilli. 2006. Classification and salt tolerance analysis of barley varieties. *Agriculture Water Management*, 85: 84-92.
12. Koocheki, A.R. and M. Khodarahmi. 2013. Phenotypic plasticity analysis of promising barley genotypes in cold zone of Iran. *Journal of Crop Production Research*, 4: 321-332 (In Persian).
13. Lin, C.S., M.R. Binns and L.P. Lefcovitch. 1986. Stability analysis: where do we stand? *Crop Science*, 26: 894-900.
14. Moradi, M., H. Dehghani and B. Sorkhi-Lalelo. 2012. Study of stability parameters in barley (*Hordeum vulgar* L.) elite genotypes in cold climate of Iran. *Iranian Journal of Field Crop Research*, 10: 107-115 (In Persian).
15. Naseer, S.H. 2001. Response of barley (*Hordeum vulgar* L.) at various stages to salt stress. *Journal of Biological Science*, 1(5): 326-329.
16. Niazian, M., M. Nomani and S.A. Sadat Noori. 2016. A Review on Biometrical Methods used for Salt Tolerance Breeding in Crops. *Journal of Crop Breeding*, 8(17): 21-41 (In Persian).
17. Rezaii kalo, S., M. Khodarahmi and Kh. Mostafavi. 2012. Study of traits in different barley types using factor analysis under terminal drought stress and without stress conditions. *Journal of Agronomy and Plant Breeding*, 3: 149-160 (In Persian).
18. Sabaghnia, N., M. Mohammadi and R. Karimizadeh. 2013. Yield stability of performance in multi-environment trials of barley (*Hordeum Vulgar* L.) Genotypes. *Acta Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 87: 787-793.

Evaluation of Yield of Barley Genotypes (*Hordeum Volgar L.*) under Salinity Stress by Using Stability Analysis Methods

**Hossein Askari¹, Syed Kamal Kazemitabar², Hamid Najafi Zarrini³ and
Mohammad Hossein Saberi⁴**

1 and 3- Ph.D. Student and Assistant Professor, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University

2- Associate Professor, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University

(Corresponding author: sdxlkr@gmail.com)

4- Associate Professor, Provincial Research Center of Khorasan Jonobi

Received: May 20, 2018

Accepted: September 30, 2018

Abstract

Salinity stress has an important role in reducing crop production. There is a possibility of cultivar diversity use in desirable traits selection under stress. This research was carried out in order to test of different salinity level on yield of barley (*Hordeum Volgar L.*) genotypes, in the split plot experiment on the base of Randomized Completely Block design in 3 replications. Salinity treatment involved 5 levels: S_1 (control)=EC 4.5 ds/m, S_2 =EC 7.5 ds/m, S_3 =EC 10.5 ds/m, S_4 =EC 13.5 ds/m and S_5 =EC 16.5 ds/m as main plot and subplots were 9 genotype involved promising lines and varieties. The effects of Salinity treatments studied by sampling on yield of genotypes and using stability parameters. That based on Shukla stability variance, Wricke ecovalance and Eberhart and Russell regression model the STW82153, MBS8715 and Valfajr genotypes and based on Romero environmental variance the MBS8712 genotype exhibited the most stability. The best performance in all salinity levels was shown by genotypes STW82153, MBS8715, ESBYTM8910 and Valfajr. Genotype MBS8712 showed the least change with increasing salt concentration and with the improvement of environmental conditions, genotypes MBS8715 and WB7910 had the highest production capacity. The results indicated that used stability parameters would be useful for simultaneously selecting for high yield and stability under salinity conditions.

Keywords: Barley, Salinity stress, Stability parameters, Yield